

Türkiye’de Kefalet Sigortasına İlişkin Bir Değerlendirme ve Yarı Yapılandırılmış Nitel Görüşme Tekniği ile Sektör Araştırması

Muharrem UMUT*
Merve EMİRCAN GÜLERYÜZ**

ÖZ

Dünyada ve Türkiye’de ekonomik faaliyet ve finansal piyasalarda yaşanan değişimler/gelişmeler sonucu yeni sigortacılık ürünleri ortaya çıkmakta ve ürün yelpazesi genişlemektedir. Bu kapsamda yakın geçmişte finansal sigorta ürünlerinden biri olarak uygulamaya konulan kefalet sigortası gelişme potansiyeli yüksek ürünlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kefalet sigortası, sigortalının veya borçlunun sigorta sözleşmesinde belirtilen yükümlülüklerini yerine getirememesi ihtimaline karşı sigorta şirketinin alacaklıya veya lehdara teminat sağlaması olarak bilinmektedir. Ülkemizde ilk defa 2014 yılında düzenlemesi yapılmış olup, bu alanda ruhsatı bulunan sınırlı sayıda sigorta şirketlerince teminat sunulmaktadır. Yaklaşık 10 yıldır piyasada uygulanan bu sigortada henüz yeterince derinlik sağlanmadığı ve arzulanan sigortalı ve teminat sayısına ulaşamadığı düşünülmektedir. Bu itibarla kefalet sigortasında sorunların ve aksaklıkların tespiti yapılarak çözümler üretilmesi ve yaygınlığının artırılmasını teminen bir nitel görüşme yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile ruhsat sahibi sigorta şirketlerine önceden oluşturulmuş sorular yöneltilerek mülakat yapılmıştır. Yapılan görüşme sonucu elde edilen sonuçlar paylaşılarak anılan sigortada derinliğin ve penetrasyonun artırılması için ilgili taraflarca yapılması gereken hususlar ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Sigortalar, Kefalet Sigortası, Denetim, Nitel Görüşme, Penetrasyon.

An Assessment and Sector Research Using Semi-Structured Qualitative Interview Technique on Surety Insurance in Türkiye

ABSTRACT

As a result of changes/developments in economic activity and financial markets worldwide and in Türkiye, new insurance products are emerging and the product range is expanding. Within this scope, surety insurance, recently introduced as one of the financial insurance products, stands out as one of the high-potential products. Surety insurance is known as the provision of security by the insurance company to the creditor or beneficiary against the possibility of the insured or debtor failing to fulfill the obligations specified in the insurance contract. It was first regulated in our country in 2014 and is provided by a limited number of insurance companies licensed in this field. Believed that despite being implemented in the market for about 10 years, sufficient depth has not yet been achieved in this insurance and the desired number of insured and guarantees has not been reached. Therefore, in order to identify problems and shortcomings in surety insurance and to increase its prevalence, interviews were conducted with licensed insurance companies using a semi-structured interview technique, which is a qualitative research method. Interviews were conducted by directing pre-prepared questions to the license holder insurers. The results obtained from the interviews were shared, and the issues that need to be addressed by the relevant parties to increase the depth and penetration in the mentioned insurance were revealed.

Keywords: Financial Insurances, Surety Insurance, Auditing, Semi-Structured Interview, Penetration.

1. Giriş

Kefalet sigortası, bina tamamlama sigortası, siber sigortalar, ticari alacak sigortası gibi sigortalar sigortacılık uygulamasında finansal sigortalar olarak bilinmektedir. Dünya uygulamalarına bakıldığında sigorta ile benzer nitelikte olmasına rağmen daha çok senet ve kefalet anlamında teminat sağlayan ürünler kategorisinde yer almaktadır (Kochenburger & Salve, 2012). Finansal sigortalar arasında yer alan kefalet

* **Corresponding Author/Sorumlu Yazar,** Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye/ Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara, Türkiye, muharrem.umut@hbv.edu.tr

** Arş. Gör./Res. Asist., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye/ Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara, Türkiye, merve.emircan@hbv.edu.tr

Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/Article Submission and Acceptance Dates: 17.04.2024-18.06.2024

Citation/Atf: Umüt, M., Emircan, M. (2024). Türkiye’de kefalet sigortasına ilişkin bir değerlendirme ve yarı yapılandırılmış nitel görüşme tekniği ile sektör araştırması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 54, 312-324. <https://doi.org/10.52642/susbed.1469655>

sigortası ilk defa 2014 yılında sigortacılık sektörüne özgü bir düzenleme şekli olan genel şartlarının yayınlanmasıyla yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla trafik, kasko ve yangın gibi diğer sigorta türleriyle karşılaştırıldığında oldukça yeni olan kefalet sigortası, ülkemizin ekonomik ve finansal işlem hacmi gözetildiğinde potansiyeli yüksek ve gelişmeye açık bir sigorta türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bankacılık uygulamasındaki banka teminat mektubunun karşılığı olan kefalet sigortası, borçlunun sözleşmeden veya mevzuattan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirememesi nedeniyle bu sigortayı sunan sigorta şirketinin teminat sağlamasından ibarettir (Gözüşirin, 2014).

Kefalet Sigortası Genel Şartlarında, bu sigorta sözleşmesi ile herhangi bir şekilde borçlunun/sigortalının poliçede belirtilen yükümlülüğün yerine getirememesi durumunda genel ve özel şartlar kapsamında sigorta şirketinin borçluya kefil olarak alacaklıya / lehdara teminat sağlaması olarak kapsamı çizilmiştir (Kefalet Sigortası Genel Şartları, 2014).

Literatürde "Bonding" ve "Surety" kavramlarıyla bilinen sigorta ürünü, bankacılık sektöründe yaygın olarak kullanılan teminat mektuplarına benzer bir nitelik taşımakta ve kefalet senedi olarak da geçmektedir (Gözüşirin, 2014). Bu anlamda kefalet sigortası teminatı sunan sigorta şirketi, borçlu tarafın poliçeden / sözleşmeden veya mevzuattan kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirememesi durumuna karşı alacaklı tarafa güvence temin etmektedir (Euler Hermes A.Ş., 2017).

Finansal kurumların ürün çeşitliliğiyle birlikte finansal piyasaların etkinliği artmakta ve bu ürünler finansal kurumlar tarafından ilgili aktörlerin ihtiyaçlarına yönelik olarak arz edilmektedir. Finansal piyasalarda değişen koşullar ve artan riskler, sigortacılık sektöründe değişimi beraberinde getirmektedir (Yeşilyaprak & Polat, 2018). Bu nedenle piyasalardaki değişimler nedeniyle oluşabilecek riskler karşısında bu riskleri teminat altına alacak yeni sigorta ürünleri sunulmakta, böylece sigortacılık piyasasında da ürün yelpazesi gelişmektedir.

Finansal sigorta ürünlerinden biri olan kefalet sigortası, dünyada yaygın olarak uygulanan ve reel sektörün finansal yükünü hafifletmesi bakımından önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ihtiyacın ABD pazarında tamamı, Avrupa'da ise %75'i doğrudan sigorta şirketleri tarafından karşılanmaktadır. Türkiye'de inşaat sektörü ve altyapı işleri ile bu alanlardaki yatırımların çoğalması sebebiyle teminat mektubu alımı oldukça yaygındır. Üstelik bankalardan teminat mektubu temin edilmesinde Türkiye, dünyada en baş sıralarda yer almaktadır. Bu nedenle uzun yıllar teminat ihtiyacı bankalardan karşılanmış, sigorta sektörü bu bakımdan geri planda kalmıştır.

2014 senesinde mülga Hazine Müsteşarlığınca "Kefalet Sigortası Genel Şartları" yayımlanmıştır (Kefalet Sigortası Genel Şartları, 2014). Daha sonra bu sigortaya ilişkin bir genelge çıkarılmıştır (Kefalet Sigortası Genelge, 2015). "Sigorta Branşlarına İlişkin 2007/01 no'lu Tebliğ"e ek olarak, 30261 sayılı Resmî Gazete'de (2017) "Bazı Vergi Kanunları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" yayımlanmıştır (Yeşilyaprak & Polat, 2018). Böylece Türkiye'de kefalet sigortasının yasal altyapısı oluşturulmuştur.

ABD'de uzun bir geçmişe sahip olan ve finansal piyasalarda önemli bir konumu bulunan kefalet sigortası, mülga Hazine Müsteşarlığınca 01.02.2014'te yürürlüğe giren "Kefalet Sigortası Genel Şartları" ile ülkemiz hukuk sistemine dahil edilmiştir. Bu sigorta türü, banka teminat mektuplarına alternatif olarak düşünülmüş olup borç ilişkilerinden kaynaklanan yükümlülükler için alacaklıya karşı teminat sağlama amacını taşımaktadır. Kefalet sigortası, bankacılık sektöründeki teminat limitlerini azaltarak yükü hafifletmeyi ve birçok sektördeki garanti ve teminat ihtiyacını karşılamayı hedeflemektedir. Ayrıca, 05 Aralık 2017 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, kefalet senetlerinin bu sigorta kapsamında teminat olarak sunulmasına olanak tanınmıştır (Özoğlu, 2020). Kefalet sigortasının temini çoğunlukla altyapı sektörü, inşaat sektörü, enerji sektörü, imalat ve yapı-onarım gibi projelerdir. Bununla birlikte bu sigorta ürünü hemen her sektörden talep görmektedir.

Bu itibarla çalışmada, yeni bir sigorta ürünü olması özelliğiyle birlikte gerek gelişmeye açık gerekse artan talep karşısında söz konusu sigortanın Türkiye'deki mevcut durumu ve potansiyeli ele alınmıştır. Bu kapsamda literatür araştırmasıyla birlikte söz konusu sigortanın özellikleri, teminat içerikleri ve türleri incelenmiş ve nihayet bir nitel araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile uygulamada bu teminatı sunan sigorta şirketleri yetkililerine çeşitli sorular yöneltilerek mülakatlar yapılmış, uygulamadaki eksiklikler, ihtiyaçlar ve sorunlar tespit edilerek uygulamacılar gözünden öneriler

geliştirilmiştir. Bu sayede çalışmayla, yapılacak mevzuat düzenlemelerine temel oluşturması ve bu sigortaya farkındalığın artırılması bakımından önemli bir fonksiyonu yerine getireceği düşünülmektedir.

2. Literatür Araştırması

Literatüre bakıldığında bu alanda oldukça sınırlı sayıda çalışma yapıldığı gözlenmiştir. Nitekim çalışma kapsamında Türkiye'deki kefalet sigortasının uygulamacılar açısından durumunu ortaya koymak ve yapılacak düzenlemelere temel oluşturmak bakımından ülkemizde bu alanda yapılan ulusal çalışmalar araştırılmıştır.

Gözüşirin (2014) çalışmasında Kefalet sigortasının ağırlıklı inşaat sektöründe kullanılmasına istinaden inşaat piyasasının Türkiye ekonomisindeki konumu ve yurtdışı müteahhitlik işlerinde şirketlerce teminat mektubu yerine alabileceklerini beraber değerlendirmiş ve kefalet sigortasının Türkiye açısından önemini yüksek olabileceği sonucuna varmıştır. Bu kapsamda kefalet sigortasının kapsamını, kefalet sigortası ile teminat altına alınan rizikoları ve banka teminat mektubundan farklarını incelemiştir.

Yeşilyaprak ve Polat (2018) çalışmalarında, başlangıçta bankacılık sektörü ve ilgili diğer paydaşlar üzerinde etkisi olacak bu yeni ürünü analiz etmişlerdir. Kefalet Sigortasının yeni bir ürün olarak incelenmesi, mevcut ürünlerle kıyaslanarak Türk finansal sistemi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmada kefalet sigortasının tanımı, tarafları, gelişimi, teminat türleri, alternatif ürünlere göre ayrı yönleri ele alınmış ve bu yapının Türkiye'de uygulanmasına yönelik riskleri, faydaları ve güçlü yönleri incelenmiştir.

Beg (2019) yapmış olduğu çalışmada banka teminat mektubu ile kefalet sigortası arasında analiz ve karşılaştırma yapmıştır.

Çetin ve Alpay (2019) çalışmalarında Türk sigorta sektöründe yapılan sigorta hilelerini ele almış, bu kapsamda kefalet sigortasında yapılan sigorta sahteciliklerine de değinmişlerdir.

Özoğlu (2020) yapmış olduğu çalışmada ABD'de çok uzun süredir uygulanan ve finansal sektörde etkin bir yeri bulunan kefalet sigortasının, Kefalet Sigortası Genel Şartlarının 2014 yılında yürürlüğe girmesi ve Türk hukuk sistemine dâhil edilmesiyle banka teminat mektuplarına alternatif olmasını ve kefalet sigortası sözleşmesini incelemiştir.

Tamer (2021) çalışmasında bir kefalet sigortası ürünü olan bina tamamlama sigortasını ele almış, 6502 sayılı yasa ile Türk hukukuna giren ve hem tüketicinin korunmasını amaçlayan hem de sigorta hukukunda yeni bir sözleşme olan Bina Tamamlama Sigortası'nın şartlarını ve hükümlerini incelemiştir.

Uluslararası çalışmalara bakıldığında yine sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir.

Awad ve Fayek (2012) yapmış oldukları çalışmada inşaat firmalarına kefalet sigortası sunan sigorta şirketlerinin göz önünde bulundurdıkları değerlendirme kriterlerini tanımlamış ve sınıflandırmışlardır.

Dwyer ve diğerleri (2022) yapmış oldukları çalışmada kefalet sigortasının bankalar için yapılması gerektiğini ifade etmiş ve kefalet sigortasının banka risklerini azaltacağını belirtmişlerdir.

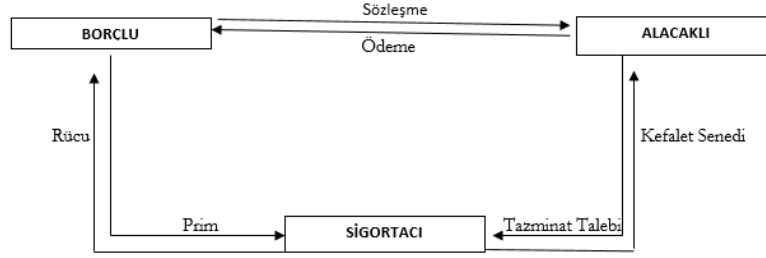
Alqahtani ve diğerleri (2024) çalışmalarında Suudi Arabistan inşaat sektöründe önemli yer tutan kefalet sigortası poliçelerini incelemiş, poliçelerdeki temel eksiklikleri ve engelleri belirlemek ve sigorta sektöründe mali kayıplara, mesleki sorumluluğa, kusur sorumluluğuna, gizli ayıplara karşı sigorta ile ilgili iyileştirmeye yönelik bir yol haritası sağlamayı amaçlamışlardır.

Hem ulusal hem uluslararası literatüre bakıldığında mevcut çalışmamız, diğerlerinden farklı olarak sigorta şirketlerinin uygulamada yaşadığı sorunlar ve eksiklikler tespit edilerek çözümler ve öneriler oluşturulması ve bu sigortanın gelişimi açısından yapılacak düzenlemelere ışık tutulması açısından önem arz edecektir.

3. Kefalet Sigortasının Özellikleri

Kefalet sözleşmelerinde, borçlu (sigorta ettiren), alacaklı (lehdar) ve sigorta şirketi (kefil) olmak üzere üç taraf söz konusudur. Kefalet sigortası hukuki açıdan bir kişisel teminat sözleşmesi özelliğini taşımaktadır. Nitekim kefalet sigortası poliçesiyle kapsama alınan riziko gerçekleştiği durumda, sigorta şirketi poliçe limiti ile alacaklıya karşı sorumlu hale gelir. Sigortacı anılan poliçe veya sözleşme kapsamında üstüne aldığı sorumlulukları gereğince ilgili tarafa (lehbara) tazminat ödemesi yapmaktadır. Kefalet sigortasında, sigortacı öncelikle alacaklıya karşı sorumludur. Diğer sigorta sözleşmelerinin aksine,

borçlunun yanlış beyanda bulunması veya prim ödeme borcunu yerine getirmemesi gibi hallerde dahi sigortacının alacaklıya karşı sorumluluğu devam etmektedir. Borçlunun sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirememesi halinde sigorta şirketi sözleşmede yazan tutarı alacaklıya ödemekte, buna karşın borçluya rücu etme yoluna gidebilmektedir. Zarar hesaplaması yapılan sigorta türlerinde sigortalı tarafa teminat verilirken, kefalet sigortasında ise esas itibarıyla alacaklı tarafa teminat sağlanmaktadır. Bu özelliği ile de diğer sigorta türlerinden ayrılmaktadır. Kefalet sigortasının işleyişi Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1.

4. Kefalet Sigortasının Teminatları

Kefalet sigortası teminat türleri farklı şekillerde uygulanabilmektedir. Uluslararası uygulamalar incelendiğinde ağırlıklı hizmet ve yönetim sektörleri, mahkeme, atık inşaat alanları, tedarik zinciri, gümrük ve vergi sektörleri gibi çeşitli teminatlarla karşılaşmaktadır (Yeşilyaprak & Polat, 2018). Kefalet sigortası ile teminat verilen rizikolara yönelik hazırlanan belge, bir kefalet senedi niteliğinde olup tam olarak kefalet sigortası poliçesi değildir. Teminatı talep eden kurum, senedin veya sigortanın kullanıldığı sektör gibi çeşitli kriterlere göre kefalet sigortasının farklı şekillerde sınıflandırılması mümkündür (Gözüşirin, 2014). Kefalet sigortası kapsamında bu türlerle sınırlı olmamak kaydıyla uygulamada aşağıdaki teminat türleri sunulmaktadır.

4.1. Avans Ödeme Teminatı

İhale ile proje alanı, hizmet ve mal işlemi süreçlerinde avans alan ilgili tarafın, alacaklı lehdeye yönelik yükümlülüklerini yerine getirmeme veya avansı geri ödememe rizikosuna yönelik teminat sağlayan bir kefalet sigortası türüdür.

4.2. Performans Teminatı

Sözleşme şartlarına uygun olarak proje sahibinin yükümlülüklerini sağlayamaması rizikosuna yönelik teminat sunmaktadır. Sigorta ettirenin veya sigortalının sorumluluklarını yerine getirmemesi durumunda, sigorta şirketi farklı bir üstlenici firma ile anlaşarak kalan işin bitirilmesini isteyebilir (Frakes, 2002). Bu anlamda bankalardaki teminat mektubundan önemli ölçüde ayrılmakta ve işin tamamlanmasını sağladığından bina tamamlama sigortası ile benzer özellik taşımaktadır.

4.3. Onarım ile İmalat ve Bakım Teminatı

İnşaat ve mühendislik gibi alanlarda, iş tesliminden sonra performansın analiz edildiği durumlarda, iş tesliminden itibaren belirli bir süre işçilik kusurundan kaynaklanan zararlara karşı teminat sağlamaktadır.

Performans teminatı, işin teslimi sırasında işin tamamlanmasını ve belirlenen standartlara uygun olarak yapılmasını güvence altına alırken, bakım/onarım teminatı işin tesliminden sonra eserde oluşabilecek kusurları teminat altına alır. Bu iki teminat türü, birbirini tamamlayıcı nitelikte olabilir (Gözüşirin, 2014).

4.4. Emniyet-i Suistimal Teminatı

Kefalet sigortasında adı geçen işçilerin, hile ve dolandırıcılık şeklindeki yüz kıyartıcı eylemleri sonucunda şirket veya işverenin zarar etmesine yönelik teminat sunmaktadır.

Ayrıca yürüttükleri görev sebebiyle kendisine güvenilen kişilerin (vasi, yediemin, kayyım gibi) vereceği zararlar da teminat altına alınmaktadır (Denecke, 1958).

4.5. Gümrük ve Mahkeme Teminatı

Bir davanın açılabilmesi, malın gümrükten çekilmesi veya gümrükleme işlemlerinden kaynaklanan hatalar nedeniyle oluşabilecek kamu alacaklarının tazmin edilmesi bakımından sigortalıdan istenen kefalet sigortası teminat şeklidir. Bu tür sigortada gümrük idareleri, vergi daireleri ve mahkemeler lehdar durumundadır.

4.6. İhaleye Katılım (Geçici) Teminat

Sigorta ettiren tarafından ihalenin tamamlanmasından önce çekilmesi, ihaleyi kazanması durumunda poliçeyi veya sözleşmeyi imzalamaktan geri çekilmesi veya ihale çerçevesinde vermesi gereken teminatların verilmemesi gibi rizikolara yönelik teminat sağlar.

İhaleyi kazanan kişinin, hukuki olarak geçerli bir neden olmaksızın sözleşmeyi imzalamaması halinde ihaleye katılım teminatı devreye girer ve sigortacının sorumluluğu söz konusu olur. İhaleye katılım teminatının birçok türü mevcuttur. Sigortacı, borçlu tarafından belirlenen ücret ile verilen ikinci en iyi fiyat teklifi arasındaki farktan yükümlü olabileceği gibi, ihale sözleşmesinde yer alan yaptırım (cezai) tutar kadar da yükümlü tutulabilir. Bu türde ise borçlunun (sigortalının) temel sözleşmeyi imzalamaması veya istenen diğer kefalet sözleşmelerinin sağlanamaması sebebiyle oluşan asıl zarar istenilmektedir (Russel, 1999).

Kamu ihaleleri bakımından ise kamu ihale mevzuatında, ihaleye katılım için banka teminat mektupları yerine kefalet senetlerinin de kabul edilebilmesine yönelik değişiklik yapılması gerekmektedir.

4.7. Ödeme Teminatı

İhale sonrası anlaşılan tüm alt taşeronlara ve çalışanlara verilecek ücretlerde sorun çıktığında bu ücretlerin verilmemesine yönelik teminat sağlayan bir türdür. Türkiye'de uygulanan kefalet sözleşmesinin bu şeklinin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda yer alan inşaat firmaları veya yapı ipoteği şeklinde bilinen ipotek türü için yararlanabileceği değerlendirilmektedir. Performans senetlerinin yanı sıra müteahhitten ayrıca istenen ödeme senedi ile tüm taşeronlara ve çalışanlara yapılacak ücret ödemelerinin herhangi bir şekilde yapılmaması durumuna yönelik teminat verilmekte ve bu sayede taşınmazın mülkiyeti rehinsiz bir şekilde kazanılmaktadır (Russel, 1999).

4.8. Kamu İhaleleri Teminatı

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve ilgili diğer düzenlemeleri bağlı olarak yapılan ihalelerde, kefalet sözleşmesinin gelir şeklinde kayıt altına alınmasına sebep olabilecek risklere karşı asli ve kesin, kayıtsız şartsız, sigortalının sorumluluğundan ayrı bir şekilde, süreli ve ilk talepte ödeme esasını içeren bir teminat şeklidir. Bu teminat türü, poliçeye ek olarak verilen özel şartlar (klozlar) dâhilinde sunulmaktadır.

4.9. Kamu Alacakları Teminatı

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanuna istinaden sigortalının herhangi bir şekilde kamu alacağına karşı sorumluluğunu yerine getirememesi veya ödememesi rizikosuna yönelik yine asli ve kesin, kayıtsız şartsız, sigortalının sorumluluğundan ayrı bir şekilde, süreli ve ilk talepte ödeme esasını içeren bir teminat şeklidir.

2016 yılında Genel Şartlarda yapılan değişiklikle kamu ihaleleri ve kamu alacakları teminatları kefalet sigortası genel şartlarına eklenmiştir. Bu değişiklikle birlikte, kefalet senetlerinin bankalardaki teminat mektubuna benzer olarak ilk talepte ödemeli olarak da düzenlenebilmesi imkânı sağlanmış ve kefalet senetleri artık asli ve kesin, kayıtsız şartsız, sigortalının sorumluluğundan ayrı bir şekilde, süreli ve ilk talepte ödeme esasını içeren bir yapıda düzenlenebilir hale gelmiştir. Söz konusu düzenleme, yeni bir teminat türünün oluşturulmasını değil anılan Kanunun değiştirilmesi sonrasında talep edilecek kefalet senetlerinin içeriğinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Başka bir deyişle, Kanunun değiştirilmesiyle kefalet senetlerinin teminat olarak kabul edilebilir hale gelmesi durumunda, 6183 sayılı Kanun uyarınca her bir kamu idaresinin talep edeceği kefalet senetlerinin standart hale getirilmesinden ibarettir. Bu değişiklikle kefalet sigortası, banka teminat mektuplarının işleyiş mekanizmasına benzer bir yapıya sahip hale getirilmiştir.

5. Yöntem

Anılan özelliklerde ve türlerde sunulan kefalet sigortasının mevcut durumunu, eksikliklerini ve sorunlarıyla birlikte çözümlerini ortaya koymak bakımından uygulayıcılar olarak sigorta şirketleriyle bir nitel araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Zira bu sigortanın finansal özelliği ve içerdiği yüksek riskler itibarıyla acente, broker gibi araçlardan ziyade daha çok sigorta şirketleri ürünleri sunmakta ve bilgilendirme yapmaktadırlar.

Görüşmeler Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 10.10.2023 tarih 215930 sayılı izni ile gerçekleştirilmiştir.

5.1. Görüşme Soruları

Görüşme sorularının hazırlanmasında, sigortacılık piyasasına yönelik bir araştırma olmasından kaynaklı Gönen ve Kaya (2023)'nin çalışmasından faydalanılmış, görüşme soruları çalışmanın temel araştırma soruları doğrultusunda kefalet sigortasının özellikleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde yöneltilen sorular aşağıdadır:

- 1) Kefalet sigortasını sunuyor musunuz? Sunulan bu sigortayı bireylere mi yoksa firmalara mı sunuyorsunuz?
- 2) Kefalet sigortasını talep eden bireylerin/firmaların yerine getirmesi gereken şartlar var mıdır? Sigortayı sunmaya yönelik ön koşullarınız/kriterleriniz nelerdir?
- 3) Kefalet sigortası fiyatlandırma süreciniz hakkında bilgi verebilir misiniz? Örneğin, fiyatlandırma sürecinde hangi veri ve/veya parametreleri kullanıyorsunuz?
- 4) Kefalet sigortası kapsamında sunduğunuz teminatlar nelerdir? İsteğe bağlı teminatlar bulunuyor mu? Bu ürünün müşteriye sunduğu avantajlar (vergi, teşvik vb.) var mıdır?
- 5) Covid-19 dönemi sonrasında bu sigortada/üründe ciddi bir talep artışı yaşandı mı?
- 6) Türkiye'de kefalet sigortası sigorta pazarı büyüklüğü ve pazar payınız ne kadardır? Bu sigortaya ilişkin poliçe sayınıza, toplam prim üretimimize, sunulan sigorta bedeline, teminat tutarına ve ödenen hasar tutarına ilişkin bilgi verebilir misiniz?
- 7) Türkiye'de kefalet sigortasının yaygınlaştırılmasına engel teşkil eden sorunlar nelerdir? Bu sorunların aşılmasına yönelik ne gibi önlemler alınmaktadır ve/veya alınması gereklidir?
- 8) Kefalet sigortasının yaygınlaşması bakımından (sigorta şirketleri, sigortalılar ve kamu otoritesi bakımından ve varsa diğer yönlerden) önerileriniz nelerdir?

5.2. Veri Toplama Yöntemi

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan veri toplama metodlarından olan görüşme tekniği kullanılmasına karar verilmiştir. Görüşme yönteminin çeşitli türleri bulunmakla birlikte, genellikle görüşmedeki kontrol düzeyine göre, yapılandırılmamış görüşme tekniği ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve yapılandırılmış görüşme tekniği olarak sınıflandırılmaktadır (Berg & Lune, 2019). Nitel görüşmelerin temel amacı, araştırma konusunu katılımcıların bakış açılarıyla ele almaktır. Bu nedenle, nitel görüşmelerin daha az yapılandırılmış ve açık uçlu sorularla yürütülmesi gerektiği belirtilmektedir.

Veri elde etme yöntemi olarak yarı-yapılandırılmış görüşme yönteminden faydalanılarak yapılan çalışmamız, Gönen ve Kaya (2023) tarafından yapılan sigortacılık sektörüne yönelik çalışmayı takip etmektedir. Yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi, araştırmacıya görüşme rehberi doğrultusunda ilerleme olanağı sağlarken aynı zamanda gerektiğinde daha derinlemesine konuları ele alma imkânı da sunmaktadır.

Finansal sigortalar piyasasıyla ilgili doğrudan deneyimlerin ve görüşlerin edinilmesi amacıyla Türkiye'de hayat dışı branşta faaliyet gösteren ve kefalet sigortası ürününü sunan sigorta şirketlerinin finansal sigortalar alanında uzman yöneticileriyle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Türkiye Sigorta Birliği (TSB) verileri ve hayat dışı branşta faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin kurumsal internet siteleri incelenerek kefalet sigortası ürününü sunan sigorta şirketleri tespit edilmiştir. Kefalet sigortası ürünü sunduğu tespit edilen şirketler ile telefon ve e-posta aracılığıyla iletişime geçilmiştir. Toplam 12 sigorta şirketi ile iletişime geçilmiş ve 5 sigorta şirketi görüşmeyi kabul etmiştir. Görüşme yapılan şirketler, kefalet sigortası prim üretiminde sektörün %51,4'ünü oluşturmaktadır. Örneklemin, evreni temsil gücüne sahip olduğu düşünülmektedir.

Yapılan 5 görüşmenin tamamı gerçek zamanlı (on-line) görüşme olarak yapılmıştır. Görüşmelerin tamamına her iki yazar da doğrudan katılım sağlamıştır. 5 görüşmede 5 şirketten 7 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde öncelikle katılımcılara şirket ve katılımcı bilgilerinin gizli tutulacağı bilgisi verilmiştir. Görüşülen kişiler ilgili sigorta şirketinde genel müdür yardımcısı, başkan yardımcısı, müdür, direktör ya da uzman pozisyonlarındaki kişilerdir. Her bir şirket yetkilisi ile ortalama 1 saat süren görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan şirket ve kişi bilgilerinin gizli tutulması amacıyla çalışmamızda şirketler; Şirket 1 (Ş1), Şirket 2 (Ş2), Şirket 3 (Ş3), ..., olarak kodlanmıştır. 2 şirket görüşme sonrasında e-posta yoluyla görüşme sorularına ilişkin cevaplarını yazılı olarak iletmışlerdir.

6. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, taraflara yapılan görüşmeler neticesinde ulaşılan bulgular paylaşılacaktır.

6.1. Türkiye'de Kefalet Sigortası'nın Mevcut Durumu

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, Türkiye'de kefalet sigortası ürününün, finansal sigortaların yapısı gereği ticari ve finansal bir ürün olması sebebiyle çoğunlukla şirketlere yönelik sunulduğu görülmüştür. Bu kapsamda kefalet sigortası ürünü sunulan şirketlerin şahıs şirketleri, limited şirketler ve anonim şirketler olabileceği ifade edilmiştir. Ş2, bireylere de bu ürünün sunulabileceğini ifade ederken, Ş1, Ş3, Ş4 ve Ş5 yalnızca şirketlere sunulabileceğini ifade etmiştir. Ş1, Ş2, Ş4 ve Ş5, kefalet sigortası ürününü aktif olarak sunduklarını ifade ederken; Ş3 ürünün sektörde yeni sunulduğu, yasal düzenlemelerin tam olarak oturmamış olduğu dönemde kefalet sigortası sunan şirketlerden birinin hasar sonucu çok yüksek tutarda tazminat ödemek durumunda kaldığı, bu kadar büyük bir riski şirketin kendi üzerinde tutmuş olduğunu, dolayısıyla bu hasarın şirketin tazminat/prim dengesini bozduğunu, zararın uluslararası piyasalarda duyulması neticesinde kefalet sigortası ürünü için reasürans desteği bulamadıklarını ve bu sebeple çok fazla talep olmasına rağmen kefalet sigortası ürünü sunamadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca yasal mevzuatta düzenlemeler yapılması halinde reasürans tarafında gelişmeler yaşanabileceğini, böylece bu ürünü sunmaya devam edebileceklerini dile getirmişlerdir. Ş3 şirketinin anılan sigortada ruhsatlarının bulunduğu ancak bu ürünü aktif olarak sunmadıklarını ifade etmesi sebebiyle çalışmanın devamında yer alan sorular Ş3 şirketine yöneltilmemiştir.

Görüşme yapılan şirketlerin tümü bu ürünün sunulabilmesi için sigortalının belli koşulları sağlaması gerektiğini ve bu koşullara uygunluğunun çeşitli veriler incelenerek belirlendiğini belirtmişlerdir.

Ş1, sigortalıyı ve sigortalının yaptığı işi anlamak amacıyla firma ne zaman kurulmuş ne kadar zamandır sektörde bulunuyor, hangi alanda çalışıyor, bugüne kadar hiç problem yaşadığı bir ihale ya da ödeyemediği bir çeki olmuş mu gibi firmanın geçmişine ve mevcut finansal durumuna yönelik detaylı soruları içeren bir formları olduğunu ve sigortalıların öncelikle bu formu doldurması gerektiğini ifade etmiştir. Gerekli bilgileri temin ettikten sonra bu bilgiler çerçevesinde bir finansal analiz çalışması yapıldığını ve analiz sonucu çerçevesinde uygun olarak değerlendirilen sigortalılar için teklif çalışıldığını ifade etmiştir. Ş2, yeni bir finansal hizmet platformu olan bireylerin Findex risk ve çek raporları, firmaların ise mizan, kurumlar vergisi beyannamesi, bilanço gibi verileri içeren son 3 yıllık finansal verilerini inceleyerek karar verdiklerini, sistem tarafında bir finansal veri skorlama algoritması kullandıklarını ve bu skorlama sonucunda mali tahlil ve istihbarat ekibinin firma ile ilgili rapor hazırlayarak onay sürecini başlatmış olduğunu ifade etmiştir. Ş4, işin doğası gereği belge ve bilgi temini gerektiğini ancak sadece bilgi ve belge üzerinden gitmenin de yeterli olmadığını, firmayla ilgili bir piyasa araştırması yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Firmaların talep ettiği limit bazında bazı finansal verileri, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) evrakları değerlendirilerek risk analizi ve poliçelendirme (underwriting) çalışması yapıldığı ve bu çalışma ile sigortalıya teminat verilebilir mi, ne kadar teminat verilebilir, moralitesi nedir, riski nedir, istihbaratı nedir, piyasa durumu nedir gibi sorularla değerlendirmeler yapılarak bir skorlama yapıldığını ve buna göre hangi koşullarda hangi primle teminat verileceğinin belirlendiğini ifade etmiştir. Şirket portföyünün aşırı riskli unsurlardan arındırılmış bir şekilde temiz olmasının da çok önemli olduğunu, bu sebeple birçok gerekçeyle bazı taleplere olumsuz dönüş yaptıklarını ve uygun olan koşullarda karşılıklı olarak anlaşmaya varılan müşterilerle devam ettiklerini belirtmiştir. Ş5 ise talep sahibi şirketin olumlu istihbarata sahip olması, belli ciro büyüklüğü, finansal yeterliliğe sahip olması, kamu borcu bulunmaması gibi belli başlı şartları değerlendirerek iş kabulü yaptıklarını belirtmiştir.

Görüşme yapılan şirketlerin tümü fiyatlamayı, elde edilen mali veriler doğrultusunda bir risk değerlendirmesi yaparak belirlediklerini ifade etmişlerdir. Ş2 skorlamanın, istihbarat verilerinin ve firmanın borç-alacak dengesinin fiyatlamada çok önemli olduğuna değinmiştir. Skorlama sonucunda bir veri seti oluşturduğunu, bu veri setinin primi belirlemede %30'luk bir kısmı oluşturduğunu, geri kalan %70'lik kısmı ise mali takip ve istihbarat verilerinin oluşturduğunu, elde edilen veriler doğrultusunda çarpan, teminat gibi poliçe şartlarına karar verdiklerini ifade etmiştir. Ş4 fiyatlamasının doğrudan firmanın kredibilitesi ile alakalı olduğunu, borçlanma yüksekliği, özkaynak yetersizliği gibi riskli bir finansal durum söz konusu olduğunda sigorta şirketinin riski almayı tercih etmeyebileceğini ya da aldığı riskin yüksekliğine göre fiyatlamayı değişken yapabileceğini ifade etmiştir. Kredibilitesi çok yüksek olan bir sigortalının istediği teminatın çok riskli olabileceğini, böyle bir durumda sigorta şirketinin bankadan farklı olarak vade, teminat gibi riskin gerçekleşme olasılığını etkileyen unsurları da göz önünde bulundurmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Ş5 ise şirketin faaliyet gösterdiği sektör, bilanço büyüklüğü ve aktif kalitesi, sigortaya konu işe yönelik tecrübesi, işin niteliği, vadesi, büyüklüğü gibi unsurlar dikkate alınarak fiyatın belirlendiğini ifade etmiştir.

Kefalet sigortasının teminat kapsamına ilişkin olarak Ş1 kefalet sigortası ürününün diğer sigorta türlerinden farklı olduğunu, nitekim teminat kapsamının tercihler doğrultusunda değiştirilemediğini, ek teminatlar bulunmadığını, kefalet sigortasının başlı başına ayrı bir finansal teminat olduğunu ifade etmiştir. Ş2 kefalet sigortası kapsamında şu anda daha çok kesin ve geçici kefalet senetleri talepleri geldiğini ve bu taleplere cevap vermeye çalıştıklarını belirtmiştir. Kamu ihale kurumu tarafından düzenlenen ihalelere elektronik ortamda kefalet senedi düzenlediklerini, bunların dışında yurtiçinde özel sektör taleplerini de karşıladıklarını ve Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu ve 6183 sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile birlikte vergi dairelerine hitaben kefalet sigortası poliçesi düzenlediklerini ifade etmiştir. Ş4 kefalet sigortası üretiminde vergisel anlamda sigorta şirketlerinin de bankalarla aynı imkanlara sahip olabilmeleri için üst düzey kurumlarla görüşmeler gerçekleştirdiklerini ve harç ve vergilerle ilgili muafiyet sağlanması talepleri bulunduğunu, üst kurumların bu talepleri olumlu olarak karşıladığını ifade etmiştir. Ş5 ise ürünle bir taahhüde bağlı olarak borcun yerine getirilmemesi teminatı sunulduğunu, isteğe bağlı teminat bulunmadığını ifade etmiştir. Sigortalıya herhangi bir maddi avantaj sunmamakla birlikte, tercih edilmesi halinde teminat mektubu, nakit veya nakit nitelikli blokaj yerine geçerek müşteriye avantaj sağladığını ifade etmiştir.

Covid-19 sürecinin bu ürüne olan talebe etkisi incelendiğinde Ş1 ticarete olan yavaşlama sebebiyle Covid-19 sürecinin başında kısa süreli bir düşüş yaşandığını ancak akabinde normale döndüğünü ifade etmiştir. Ş2 ve Ş5 Covid-19 sürecinin bu ürüne hiçbir etkisi olmadığını, Ş4 ise Covid-19 sürecinde birçok işlemin elektronik ortamda yürütülmesinin kefalet sigortası üretim sürecini de hızlandırarak olumlu olarak etkilediğini belirtmiştir.

Türkiye'de kefalet sigortası sunan şirketlerin 2023 Aralık ayı itibarıyla TSB tarafından yayınlanan istatistiksel verileri Tablo 1'de verilmiştir. Kefalet sigortası toplam verileri doğrudan kefalet, dolaylı kefalet, bina tamamlama sigortası ve emniyeti suiistimal verilerini de içermektedir. Bu sebeple Tablo 1'de yalnızca doğrudan kefalet verilerine yer verilmiştir.

Tablo 1.

	Kefalet Sigortası Pazar Payı (%)	Kefalet Sigortası Poliçe Sayısı	Kefalet Sigortası Net Kazanılmış Prim (TL)	Doğrudan Kefalet Teminat Adedi	Kefalet Sigortası Net Gerçekleşen Hasar (TL)
Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi	12.03	355	5.328.241	28	-15.237.718
Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi	1.01	159	6.072.731	146	-278.798
Türkiye Sigorta AŞ	5.07	296	19.599.330	71	-829.225
HDI Sigorta AŞ	17.47	209	72.709.969	14	-26.808.765
Bereket Sigorta AŞ	2.37	424	7.449.992	19.795	-3.844.344
Neova Katılım Sigorta AŞ	2.85	20	13.394.588	11	-299
Doğa Sigorta AŞ	0.67	396	2.772.785	259	627.169
Koru Sigorta AŞ	0.35	3.281	2.117.431	4.203	384.401
Quick Sigorta AŞ	2.78	2.243	49.744.246	2.276	1.498.047
Global World Sigorta AŞ	0.91	71	829.651	89	0

(Türkiye Sigorta Birliği, 2023)

6.2. Türkiye'de Kefalet Sigortası'nın Önündeki Fırsatlar ve Engeller

Görüşmelerde Türkiye'de kefalet sigortası ürününün yaygınlaşmasının önündeki engellerin neler olduğuna ve bu engellerin ortadan kaldırılarak ürünün yaygınlaştırılmasının sağlanmasına yönelik olarak sigorta şirketlerine, kamu otoritesine ve sigortalılara düşen görevlere ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Ş1, sigorta şirketlerinin beklentilerinin banka teminat mektubunun geçerli olduğu alanlarda kefalet sigortasının da geçerli olması yönünde olduğunu ifade etmiştir. Banka teminat mektubu ve kefalet sigortası birebir aynı ürünler olamayacağından kefalet sigortasının bir sigorta ürünü olduğu da göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu alanda yapıcı adımlar gerçekleştirildiğini, örneğin sahte kefalet senetleri düzenlenmesine önlem olarak kefalet sigortası poliçe bilgilerinin Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezine (SBM) aktarıldığını, böylece sahte kefalet sigortası ile yapılan dolandırıcılıkların önüne geçildiğini ifade etmiştir.

Ş2, Türkiye'de ruhsat sahibi sigorta şirketlerinin kefalet sözleşmesi çerçevesinde vermiş oldukları kefalet senetlerinin, lehtarlar için en az banka teminat mektupları kadar kuvvetli bir güvence sağladığını, bunun yanı sıra kefalet sigortasının sigortalılar açısından nakit blokajı ve likidite sorunlarına yol açmaksızın daha uygun maliyetlerle elde edilebilir bir ürün olduğunu, kefalet sigortalıları ile üretim ve ticaret piyasalarında risk etkili bir şekilde teminat altına alındığından gerek sigortacılık sistemi gerekse piyasa için oldukça avantajlı bir ürün olduğunu ve banka teminat mektupları ile eşdeğer bir yapıda olan kefalet sigortasının yaygınlaştırılmasının ekonomiye ve sigortacılık sektörüne önemli kazanımları olacağını ifade etmiştir. Kefalet sigortasının düzenleme olarak genel şartları olan ve hali hazırda sigorta şirketleri tarafından finansal sigortalar bağlamında düzenlenen bir sigortacılık ürünü olduğunu, bununla birlikte yurtdışı örneklerinde olduğu gibi yaygın bir kullanımının mevcut olmadığını dile getirmiştir. Bu durumun temelinde yatan en önemli nedenin, teminat olarak kabul edilebilecek değerlerin mevzuatla sınırlandırıldığı bazı durumlarda kefalet sigortasının geçerli teminatlar arasında sayılmaması olduğunu ve bu durumun giderilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması ve pratik ifadeyle banka teminat mektuplarının geçerli olduğu her alanda kefalet sigortasının da geçerli bir teminat olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında yapılan değişikliklerle bu kanunlar kapsamında verilen teminatlar bakımından kefalet senetlerinin geçerli sayıldığını, kamu işlerine yönelik bu iki temel kanunda yapılan değişikliğe karşın, kefalet senetlerinin geçerliliğinin tanınması gereken iki önemli alan daha bulunduğunu, mahkemeler ve icra dairelerine verilen teminatlar ile Noterlik Kanunu uyarınca verilen teminatlar için de kefalet sigortasının geçerli sayılması gerektiğini belirtmişlerdir. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun teminata ilişkin hükümlerinde ve Gümrük kanununda değişiklikler yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda sigorta şirketlerinin kefalet sigortasının yaygınlaşması ve toplamda bilinirliğinin artması anlamında reklam faaliyetlerine ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde girilerek bilinirliğinin artırılması için çaba sarf edilmesi gerektiğini, ayrıca sigorta şirketlerinin kendi dağıtım kanallarını da bu konuda eğitmesi ve bilgilendirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kefalet sigortasının sigortacılık ürünü olmakla birlikte temelde sigorta şirketinin belirli bir borca kefil olmasını ifade ettiğinden, bu kefil olma durumunun kefalet sigortasını somutlaştırdığını, bu itibarla kefalet sigortasının uygulamada bir banka teminat mektubu olarak işlev gördüğünün anlaşıldığını belirtmiştir. Kefalet sigortalıları teminat mektupları gibi sadece bir para alacağına kefil olmayı değil aynı zamanda bir edimin ifasının da teminat altına alınmasına hizmet etmektedir. Bu yönüyle teminat mektuplarından daha geniş kullanım alanına sahip olan kefalet sigortalılarının, teminat mektuplarına alternatif bir sigortacılık ürünü olduğunu ifade etmiştir.

Sigortacılık sektöründen sorumlu kamu otoritesinin, mevzuatsal değişiklikler yanında 492 sayılı Harçlar Kanununun 123. maddesine sigorta şirketlerince düzenlenen finansal sigortalıların da eklenmesi gerektiğini, böylelikle kefalet senedi gibi finansal sigortalılar için sigortalıdan karşı teminat alınması aşamasında ipotek harçları başta olmak üzere sigorta şirketlerinin dezavantajlı durumunun giderilmiş olacağını, 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun istisna hükümlerine sigorta şirketlerince düzenlenen finansal sigortalıların da eklenmesi gerektiğini, böylelikle karşı teminat alınması aşamasında rehin sözleşmeleri için ödenen damga vergileri başta olmak üzere sigorta şirketlerinin dezavantajlı durumunun giderilmiş olacağını ifade etmiştir.

Ş4, yaygınlaşmanın eğitim, bilinirlik ve finansal ile sigortacılık okuryazarlığın artırılması ile mümkün olduğunu, sektörde çalışanların eğitiminin sertifikalandırılmasının bu konuda olumlu olacağını belirtmiştir. Mevzuat açısından vergisel muafiyetler sağlanmasının ve bankalarla aynı koşulların sağlanması gerektiğini, finansal sigortaları tamamen banka ürünü ya da tam bir sigorta ürünü gibi değerlendirmemek gerektiğini, ikisinin entegrasyonunun gerektiğini ifade etmiştir. Sigorta sektöründe teminat sunulan şirketlerin finansal bilgilerine erişim noktasında istihbarat konusunun güçlendirilmesi gerektiğini ve banka tekelinde ilerleyen bu sektörün risklerini paylaşması gerektiğini belirtmiştir.

Ş5 ise sigorta şirketlerinin çok büyük kısmının portföyünde bulunmaması, kefalet poliçeleri kapsamında düzenlenen ve banka teminat mektuplarının muadili olan kefalet senetlerinin, mevzuat gereği henüz banka teminat mektubunun kullanıldığı her alanda kullanılmaması, vergi ve harç konularında teminat mektupları ile eşitlenmemiş olması, ürünün yeterince bilinirliğe sahip olmamasının ürünün gelişimine engel olan hususlar arasında olduğunu ifade etmiştir.

Sigorta şirketleri açısından, satış kanallarına ürünün tam olarak tanıtılması gerektiğini ve hakim olunmayan ürünün satışına da mesafeli yaklaşılmasının önüne geçilmesi gerektiğini, ürün özelinde satış hedefi verilmesi ve ürüne mevcut ürünlerden daha yüksek komisyon verilerek satışa teşvik sağlanması gerektiğini, ürüne has kampanyalar düzenlenerek, müşterilere banka teminat mektubundan çok daha kolay ve çok daha kısa sürede ürüne sahip olunabileceğine, böylece banka limitlerinin başka ihtiyaçlar için kullanılabilmesine yönelik bilgilendirme yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Sigortalılar açısından, ürünün faydalarının tam olarak anlaşılmasının sağlanması, ürünün bilinirliği ve banka teminat mektubu yerine kullanılabilmesine yönelik farkındalığın artırılması, ürün sahipliği ile banka kredi limitlerinin boş kalması sağlanarak nakit ihtiyaçlara yönelik kullanılabilmesinin vurgulanması gerektiğini belirtmiştir. Kamu otoritesi bakımından ise mevzuat düzenlemeleri ile banka teminat mektubunun kullanıldığı her alanda kefalet senedinin de teminat olarak kabulünün sağlanması, teminat sunulması açısından harç ve damga vergisi muafiyeti sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.

7. Sonuç

Türkiye'de sigorta derinliği ve penetrasyonu her geçen gün artmaktadır. Bu artışta finansal ürünlerin payı oldukça önemlidir. Son zamanlarda gerek kamu otoritesi tarafından düzenlemesi yapılan gerekse sigorta şirketlerince rağbet gösterilen sigorta ürünlerinden birisi de finansal sigortalar içinde yer alan kefalet sigortasıdır. Kefalet sigortası, sigortalının (borçlunun) sözleşmeden ve/veya kanundan doğan yükümlülüğüne karşı alacaklıya (lehdara) sigortacı tarafından teminat sunulmasıdır. Diğer bir ifadeyle kefalet sigorta poliçesi ile sigorta şirketi, borçlunun sözleşmede belirtilen borç sorumluluğunu herhangi bir şekilde yerine getiremediği takdirde, sözleşme genel ve özel klostlarında yer alan hükümler kapsamında, borçlu tarafa kefil olmasıyla birlikte poliçede yer alan alacaklıya (lehdara) teminat sağlamaktadır. Uygulamada bankalar tarafından verilen teminat mektubuna benzerlik göstermekte ve kefillik ile senet olma niteliklerini de taşıdığından kefalet senedi olarak da bilinmektedir. Kefalet sigortasının teminatları arasında; avans ödemesi, emniyet-i suistimal, gümrük, performans, imalat ve bakım alanları, onarım, ihaleye katılım, kamu ihaleleri, kamu alacakları gibi farklı teminat türleri yer almaktadır.

Kefalet sigortasının uygulamadaki sorunları ve eksikliklerini tespit etmek ve bunlara yönelik çözüm önerilerini sunmak ve önündeki fırsatları değerlendirmek amacıyla bu branşta teminat sunan sigorta şirketlerine bir nitel görüşme yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda, sigortacıların ticari ve finansal bir ürün olmasından kaynaklı olarak kefalet sigortasını daha çok firmalara sunduğu ve bu firmaların finansal bilgilerinin elde edilmesinin ve geçmiş yıllar verileri, finansal yeterlilik gibi unsurların riskin analiz edilmesi ve skorlama açısından önemli olduğu, dolayısıyla bazı firmaların koşulları sağlamadığı, hali hazırda sektörde çok az sayıda sigortacının teminat verdiği, zira mahiyeti gereği hasar şiddeti ve tazminat talebi yüksek olabilecek bir sigorta olduğu, diğer sigortalardan farklı olarak kefalet sigortasının özel uzmanlaşma gerektirdiği ve bu alanda finansal tablolar gibi hususlarda yeterli deneyime sahip olması gerektiği, nitekim sektörde ağırlıklı bankacılık deneyimine sahip personellerin istihdam edildiği, vergisel anlamda kefalet sigortasının diğer sigortalar ve/veya teminat mektuplarına göre dezavantajlı konumda bulunduğu, vergi ve harçlar bakımından muafiyetler getirilmesi gerektiği, hali hazırda sigortalıya bu anlamda bir avantajı bulunmadığı, Covid-19

sürecinin bu sigortayı doğrudan etkilemediği, kamu ihaleleri bakımından bir takım değişikliklerin yapıldığı ancak yeterli olmadığı, ihale mevzuatına tabi tüm kamu kuruluşların mevzuatında değişiklik yapılarak kefalet sigortasının sunulmasının ve kabul edilmesinin sağlanması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte yarım kalan işin tamamlanması bakımından kefalet sigortasının teminat mektubuna göre avantajlı konumda olduğu, ayrıca bankaların teminat mektupları üzerindeki yükün azaltılarak kefalet sigortasının yaygınlaştırılmasının finansal piyasalara ve böylece ekonomiye önemli katkısı olacağı anlaşılmıştır. Nitekim teminat mektupları firmalar için gayri nakdi bir kredidir. Şirketler gayri nakdi kredi yerine sigorta şirketlerinden kefalet sigortasını temin ederlerse bankacılık sektörü daha kârlı olan projelere ve nakdi kredilere yönelik teminat verebileceklerdir. Bununla birlikte firmalar kefalet sigortasını tercih ederek bankalardaki gayri nakdi kredilerini tüketmemiş olacaklar ve yeni yatırım imkanları için bankalardan kredi alabileceklerdir. Kaldı ki dünya uygulamalarında bu alanda teminat mektubu kullanımı yerine kefalet sigortası temin edildiği, böylece ülkemizde de dünya pratiğine uygun şekilde ilerlemesinin finansal derinlik ve sigortacılık tekniği açısından uygun olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, sigorta şirketleri ile yapılan görüşme tekniği ile uygulamada tespit edilen aksaklıklar ve sorunlar dikkate alınarak çözümler geliştirilmesi, gerekli mevzuat değişikliklerinin ivedi olarak yapılması ve bu sigortada eğitim, bilinirlik, finansal ve sigortacılık okur yazarlığının artırılması ile kefalet sigortasının yaygınlaştırılmasının sigortacılık sektörü ve ülke ekonomisi bakımından son derece önemli olduğu anlaşılmıştır.

8. Extended Abstract

Surety insurance, among financial insurances, entered into force for the first time in 2014 with the publication of its general terms and conditions, is a form of regulation specific to the insurance sector. Therefore, surety insurance, which is quite new compared to other types of insurance such as traffic, motor insurance and fire insurance. Besides, it is a type of insurance with high potential and open to development, considering the economic and financial transaction volume of our country. The insurance product is similar to the letters of guarantee commonly used in the banking sector and is also referred to as surety bonds. Surety insurance, one of the financial insurance products, is an important instrument that is widely practiced in the world and is important in terms of alleviating the financial burden of the real sector. In order to reveal the current status, shortcomings and problems and solutions of bail insurance offered in the aforementioned features and types, semi-structured interview technique, which is a qualitative research method, was used with insurance companies as practitioners.

To obtain direct experiences and opinions on the financial insurance market, semi-structured interviews were conducted with the managers specialized in the field of financial insurance of insurance companies operating in the non-life branch in Turkey and offering bail insurance products. The companies identified as offering bail insurance products were contacted by phone and e-mail. A total of 12 insurance companies were contacted and 5 insurance companies agreed to be interviewed.

All 5 interviews were conducted as real-time interviews. Both authors participated directly in all of the interviews. In 5 interviews, 7 participants from 5 companies were interviewed. During the interviews, the participants were first informed that company and participant information would be kept confidential. The interviewees were the deputy general manager, vice president, manager, director or specialist positions in the relevant insurance company. Interviews with each company official lasted an average of 1 hour. The companies were coded as Company 1 (Ş1), Company 2 (Ş2), Company 3 (Ş3), ..., in order to keep the information of the interviewed companies and individuals confidential. 2 companies sent their answers to the interview questions in writing via e-mail after the interview. As a result of the interviews, insurers offer surety insurance mostly to companies due to the fact that it is a commercial and financial product and obtaining the financial information of these companies and factors such as previous years' data and financial competence are important in terms of analyzing the risk and scoring, therefore, some companies do not meet the conditions, very few insurers currently provide coverage in the sector, because it is an insurance that may have high damage severity and compensation demand due to its nature, unlike other insurances, surety insurance requires special expertise and should have sufficient experience in issues such as financial statements in this field, In fact, personnel with banking experience are predominantly

employed in the sector; in tax terms, surety insurance has a disadvantageous position compared to other insurances and/or letters of guarantee, exemptions should be introduced in terms of taxes and fees, there is currently no advantage to the insured in this sense, the Covid-19 process does not directly affect this insurance, some changes have been made in terms of public tenders, but they are not sufficient, it should be ensured that surety insurance is presented and accepted by amending the legislation of all public institutions subject to tender legislation.

In addition, understood that surety insurance has an advantage over letters of guarantee in terms of completing unfinished work, and that reducing the burden on banks' letters of guarantee and expanding surety insurance will make a significant contribution to financial markets and thus to the economy. As a matter of fact, letters of guarantee are a non-cash loan for companies. If companies obtain surety insurance from insurance companies instead of non-cash loans, the banking sector will be able to provide collateral for more profitable projects and cash loans. In addition, by choosing surety insurance, firms will not exhaust their non-cash loans in banks and will be able to obtain loans from banks for new investment opportunities. Moreover, it is thought that surety insurance is provided instead of the use of letters of guarantee in this field in world practices, and thus, it would be appropriate in terms of financial depth and insurance technique to proceed in line with the world practice in our country.

As a result, understood that developing solutions by taking into account the shortcomings and problems identified in practice through interviews with insurance companies, making the necessary legislative amendments urgently, increasing education, awareness, financial and insurance literacy in this insurance, and making surety insurance widespread are extremely important for the insurance sector and the national economy.

Keywords: Financial insurance, Surety insurance, Auditing, Semi-structured interview, Penetration.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı / Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları Muharrem UMUT %50/ Merve Emircan GÜLERYÜZ %50 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are Muharrem UMUT %50/ Merve Emircan GÜLERYÜZ %50 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- Alqahtani, F. K., Alsaud, M., Al-Dossary, S., Sherif, M., Abotaleb, I. S., & Mohamed, A. G. (2024). Evaluation of insurance policies in the Saudi Arabian construction contracts. *Heliyon*.
- Awad, A., & Fayek, A. R. (2012). A decision support system for contractor prequalification for surety bonding. *Automation in Construction*, 89-98.
- Beg, M. A. (2019). Default insurance and Surety bonds: The difference and how they operate. *International Journal of Law*, 30-32.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Eğitim Yayınevi.
- Çetin, A., & Alpay, S. (2019). Sigorta Hileleri: Türk Sigorta Sektörüne Yönelik Bir Değerlendirme. *Management and Political Sciences Review*, 7-28.
- Denecke, A. H. (1958). Surety And Fidelity Bonds . *Oregon Law Review* , 95.
- Euler Hermes A.Ş. (2017). Kefalet Sigortası. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı.
- Frakes, A. J. (2002). *Surety Bad Faith: Tort Recovery For Breach of a Construction Performance Bond*. U. Ill. L. Rev. 497.
- Gönen, N. V., & Kaya, E. Ö. (2023). Türk Sigorta Sektöründe Siber Sigortalara İlişkin Değerlendirme: Sektörel Bir Araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 708-726.
- Gözüşirin, M. (2014). *Teminat Sisteminin Parçası Olarak Kefalet Sigortası*. Ankara: T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı.
- Kefalet Sigortası Genel Şartları. (2014). *Türkiye Sigorta Birliği*. <https://www.tsb.org.tr/tr/mevzuat/sigortacilik/genel-sartlar/finansal-sigortalar> adresinden alındı
- Kefalet Sigortası Genelge. (2015). *Türkiye Sigorta Birliği*, : <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/Kefalet-ve-Tek-Risk-Sigortalar%C4%B1na-%C4%B0li%C5%9Fkin-Genelge-20153.pdf> adresinden alındı
- Kochenburger, P., & Salve, P. (2012). An Introduction to Insurance Regulation. *Research Handbook on International Insurance Law and Regulation*, 221-251.
- Özoğlu, M. S. (2020). Kefalet Sigortası Sözleşmesi. *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 223-243.
- Özoğlu, M. S. (2020). Kefalet Sigortası Sözleşmesi. *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 223-243.
- P.Dwyer, G., Hasman, A., & Samartín, M. (2022). Surety bonds and moral hazard in banking. *Journal of Financial Stability*.
- Resmi Gazete. (2017). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171205.htm> adresinden alındı
- Russel, J. S. (1999). *Surety Bonds for Construction Contracts*. The University of Wisconsin—Madison.
- Soyadı, A. (2020, Temmuz). Çalışma Başlığı. *Selçuk İletişim*, 13(2), 1-12.
- Tamer, Ş. (2021). Bina Tamamlama Sigortası. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 155-199.
- Türkiye Sigorta Birliği. (2023). *Türkiye Sigorta Birliği*. <https://www.tsb.org.tr/> adresinden alındı
- Yeşilyaprak, M., & Polat, A. (2018). Kefalet Sigortası'nın Türk Finansal Kesiminde Uygulanması ve Muhtemel Etkileri. *Maliye ve Finans Yazıları*, 135-160.

Görüşmeler Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 10.10.2023 tarih 215930 sayılı izni ile gerçekleştirilmiştir.